

Ethnic and cultural ties Hutsul-natives of Maramoroschyny (Romania) and inhabitants of the settlements Transcarpathian Hutsul region (Ukraine) in the context of further development of cross-border cooperation

O. Maslianyk (Lviv, Ukraine)

Y. Tkachuk (Kolomyia, Ukraine)

The article analyzes the trends of intercultural Maramoroschyny Ukrainian population in Romania with the inhabitants of the settlements Transcarpathian Hutsul.

Keywords: Maramoroschyna, Ukraine, Zakarpatska Huzulschyna, hutsuly-natives, ethnic relations.

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ АВТОХТОНІВ-ГУЦУЛІВ МАРАМОРОЩИНИ (РУМУНІЯ) ТА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ (УКРАЇНА) В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Олександр Масляник (Львів, Україна),

Ярослава Ткачук (Коломия, Україна)

У статті проаналізовано тенденції розвитку міжкультурних зв'язків українського населення Мараморощини у Румунії з мешканцями населених пунктів Закарпатської Гуцульщини.

Ключові слова: Мараморощина, Україна, Закарпатська Гуцульщина, гуцули-автохтони, етнічні зв'язки.

Актуальність. Після Грудневих подій 1989 року і повалення диктатури Чаушеску розпочався новий етап розвитку культурного життя українців Румунії, з'явилися ґрунтовні дослідження проблем української діаспори та автохтонів. Серед них на особливу увагу заслуговує дослідницький проект “Українська меншина Північно-Західної Румунії”, який було реалізовано румунськими та українськими фахівцями впродовж 2001-2003 рр. Дослідження здійснювали співробітники Музею історії м. Сату Марє (Люба-Ірина Горват, Аліна Асталаш, Мара Пушкеш-Лобонц, Золтан Тот, Корнел Град), Музею села м. Сигета (Мармаціей Міхай, Ілона Данкуш), радник Міністерства культури Румунії Ярослава Колотило (з румунської сторони). З української сторони — професор Микола Вегеш, співробітники УжНУ Анастасія Вегеш та Оксана Дербаль, фольклорист Іван Хланта та Михайло Зан. Об'єктом дослідження стало українське населення повіту Марамуреш, його національна та етнічна ідентичність.

Постановка проблеми. Предметом даної розвідки є дослідження міжкультурних зв'язків українського населення Мараморощини у Румунії з мешканцями Закарпатської Гуцульщини.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що проблематика історії та сучасного становища українців Румунії (насамперед Мараморощини) була

предметом наукових пошуків як румунських, так і українських істориків, етнологів та географів. Серед румунських дослідників варто відзначити наукові праці Л. Горват, Ю. Чиги та В. Куреляка.

Відповідно до проведених досліджень стало відомо, що українська спільнота в Румунії компактно проживає в близько 100 населених пунктах, які представлені чотирма історичними областями країни: Мараморошина (повіти Марамуреш і Сату Маре), Буковина (повіти Сучава та Ботошани), Банат (повіти Тіміш, Караш-Северін та Арад), Добруджа (повіт Тульча). Згідно з даними перепису 2002 року українська спільнота налічує 61 091 людину, що становить 0, 3 % всього населення Румунії.

На сьогодні, місцями компактного проживання українців є повіт Марамуреш (понад 36 тис. осіб), Південна Буковина (понад 10 тис. осіб), повіт Банат (понад 8 тис. осіб), повіт Добруджа (1, 5 тис. осіб). Однак чисельність осіб, які спілкуються українською мовою, перевищує офіційну чисельність українців, що свідчить про громадську ідентифікацію. За неофіційними даними чисельність українців в Румунії становить від 150 до 250 тисяч осіб.

За переписом 1948 року українців налічувалося 800 тисяч осіб, але політика румунізації призвела до стрімкого зменшення кількості українців.

За офіційним переписом 1956 року в Румунії проживало 68, 3 тисяч українців, найбільше в повітах Сучава та Марамуреш.

«Мармарошина або Мараморошина – історична область в Карпатах (укр. Мармарошина, рум. Maramureş(Марамуреш)), що ділиться на Південну Мармарошину(українську етнічну територію в закарпатській Румунії) та Північну Мармарошину, що становить собою східну частину українського Закарпаття» [8, с. 1476].

За рішенням Тріанонського договору 1920 року історичний край Мармарошина був розділений між Чехословаччиною (60% території) і Румунією (південніше річки Тиса; 40% території).

Після Другої Світової війни північ Мараморошини відійшла до СРСР і увійшла до складу Закарпатської області.

Після довгих років румунізації на території Південної Мараморошини досі зберігається українська мова і в місті Сигеті діє український лицей імені Т. Г. Шевченка. Майже все населення краю можна назвати нащадками українців, але тут не кожен це знає, а тим паче визнає своє українське коріння.

«Вперше назва "Марамореш" згадується в грамоті з 1199 року» [8, с. 1476]. У 1918–1919 рр. входила до складу Гуцульської Республіки.

За переписом 1930 року на території Мармарошини проживало 26 000 осіб, в тому числі 17 000 (65, 4%) українців.

Нині в південній частині Мараморошини (Сигітський та Вишівський р-ни Марамороського повіту), уздовж річок Рускова, Вишівка і на лівому березі р. Тиса розташовано 13 сіл, в яких проживає понад 37 тисяч українців. Найбільшими з них є села Руська Поляна(Poienile de sub Munte)– 11 тис. мешканців, Русково (Ruscova) – 6 тис. мешканців, Кривий (Repedea)– 2, 4 тис. мешканців, Кричунів (Craciunesti) – 1, 8 тис. мешканців, Вишівська Долина (Valea Viselui) – 1, 7 тис. мешканців, Красний (Crasna) – 1, 5 тис. мешканців, Бистрий (Bistra) – 1, 5 тис. мешканців. У селах Вишня Рівна(Rona de Sus), Красний, Бистрий, Вишівська Долина, Руська Поляна, Луг над Тисою (Lunca la Tisa), Великий Бичків (Vocişoiu Mare), Кричунів (Craciunesti), Ремети (Remeti), Микула (Micula) загальна частка українського етнічного населення складає близько 95 %.

Після тривалого періоду мадяризації та румунізації щодо українців Мараморошини, українське культурне життя дещо пожвавішало з 1948 року, коли

румунською владою було надано права для національних меншин у шкільництві. Втім і нині в Румунії, де за офіційними даними налічується 65 тисяч українців, а за даними Союзу українців Румунії – 250 тисяч, українська національна меншина перебуває в досить складних умовах щодо збереження та розвитку своєї національної ідентичності, задоволення освітніх та культурно-інформаційних потреб.

В Румунії немає жодного українського дитячого садка, жодної школи з викладанням більшості предметів українською мовою. На Мараморощині лише в 11 садках із румунською мовою виховання та у 8 восьмирічних школах із румунською мовою навчання українська мова і література викладається як окремий предмет. У повіті є єдиний в Румунії український лицей. Вищу освіту українською мовою можна здобути в трьох навчальних закладах та лише за однією спеціальністю – українська мова і література. Фактично відсутні будь-які друковані ЗМІ українською мовою, окрім чотирьох періодичних видань Союзу українців Румунії.

Попри значні потуги громадських організацій, Православної і Греко-католицької Церков, ЗМІ, інтелігенції, українці Румунії поступово втрачають рідномовну та етнокультурну ідентичність, вливаючись у річище монолітної румунської етнонації.

Загалом, етнокультурні зв'язки українського населення Мараморощини і мешканців Закарпатської Гуцульщини можна прослідкувати на рівні національних проектів, симпозіумів, конференцій, фестивалів, конкурсів, що реалізуються за підтримки Державного комітету України у справах національностей та міграції, міжнародних фондів, Міністерства освіти та Союзу українців Румунії та багатьох дослідників, краєзнавців, істориків.

Цінним для краєзнавців та істориків став проект “Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку”, видання матеріалів ініціювали Л. Аза, А. Попок та О. Швачка. Проект здійснено в рамках діяльності Змішаної міжурядової комісії з питань забезпечення прав національних меншин за підтримки Державного комітету України у справах національностей та міграції і Міжнародного фонду “Відродження”. Видання ілюструє результати соціологічного опитування українців Румунії та демонструє перспективність подальших подібних досліджень з метою виявлення динаміки етнокультурного життя українців Румунії.

Дослідник з Румунії Василь Куреляк в своєму етногеографічному дослідженні «Українська діаспора Мараморощини» слушно підтверджує, що етнографічна територія Гуцульщини простягається за межі державного кордону України на територію Румунії, а населені пункти долини річки Рускови та комуни Бістра відносяться до етнографічної групи гуцулів. Українці комун Бочікою Марє та Ремєці належать до потисян (долян), а жителі комуни Рона де Сус – до змішаних гуцульсько-потисянських українців. Територіально Гуцульщина у Марамороській частині Румунії майже збігається з українськими етнічними землями, не охоплюючи Потися.

Основною зоною розміщення гуцулів у Мараморощині є Вишівщина (територія між річками Васєр, Вішеу і Тиса). У цьому субрайоні виділяються дві підзони: долина річки Рускова та нижня течія басейну річки Вішеу. Площа цієї території становить 576, 7 км² (78, 1%) від загальної площі української етнічної території. Тут проживало 25499 осіб (66, 4% від загальної чисельності населення українських сіл). Територія Потися становить 162, 2 км² (21, 9%). Тут розмішені дев'ять українських поселень, в яких у 1992 р. проживали 12904 особи (33, 6%). Внаслідок тривалої ізоляції та трансформації життєдіяльності гуцули і потисяни

поступово осучаснювалися в етнографічному аспекті. Нині перед ними стоїть завдання відновити національно-культурну спадщину.

Дослідниця українського життя в Румунії Ярослав Колотило (Бухарест) подає своє бачення культурної діяльності у селах Мараморощини. Гірські карпатські українці – гуцули Румунії – свідомі українці, вони працьовиті, гідні і зберігають своє багате мистецтво з роду в рід. Як вважає дослідниця, гуцули Румунії живуть на Буковині у десятках селах і присілках, а в Марамореші – у трьох селах (Вишівська Долина, Красний і Бистрий), хоч деякі вважають, що село Поляна та інші також гуцульські.

Багатий емпіричний матеріал щодо українства Румунії містять періодичні видання Союзу українців Румунії (СУР) “Український вісник”, «Вільне слово», «Наш голос», “Обрії”, румуномовна газета “Curierul Ucrainean”.

Найбільш колоритно описав взаємозв’язки гуцулів усієї Мараморощини Михайло Ломацький у своїй дилогії «Заворожений світ», (Тиса, Львів, 2014). Так, у першій частині «По той бік Чорногори» він пише: «Простора наша Гуцульщина в довжінь, у ширинь і височинь – ніхто не знає допевна, де її початок, а де кінець.

Простяглася уздовж і вишир, піднялася високо. Зайняла південну закутину галицької волости, вперзалася частиною буковинської Верховини, закосичилася верхами, полонинами й лісами Закарпаття.

Гуцульщина! Запишнена зеленою красою, сповнена сили, вславлена буйністю природи та бурхливістю життя мешканців-гуцулів.

А тієї краси й сили було, мабуть, найбільше в частині Гуцульщини по ту сторону Чорногори над бистротечними річками Білою і Чорною Тисами. Але ця Закарпатська Гуцульщина була в нас найменше znana – забута була колись, у мряці забуття залишилась по сьогодні. А там краса, якій рівну не легко знайти. Там заховано найбільше первобутності гір і гуцульської старовіччии.

Славу цієї Гуцульщини несла в світ Тиса – славні тут величиною і красою села, а між ними найбільші – Ясіня з близько десятка тисячами мешканців і Рахів – із сімома тисячами. Старовинні це оселі – їх початки губляться в мряковині сивої давнини.

Тут і полонини просторі з буйними травами – між ними 2. 022 м високий П’єтрос, а даліше, Шешул, Менчул, Прелуки, Близниці і другі, – тут не лише дві Тиси, але й потоки, між якими найбільші Розіш великий і Свидовець.

Майже зовсім забутою, ніким недосліджуваною була та найменша частина Гуцульщини з містечком Руською Поляною від полонини Копиляша на південний захід до міста Сиготу. Ця частина належала перед першою світовою війною до Мадярщини, після війни припала Румунії.

Наш нарід тут був безмілосердно й безщадно нищений матеріально й гноблений морально, – чисто українські і мішані села не мали своїх шкіл, селяни жили в нужді і темноті, ба, священники тут були змадяризовані так, що й у церквах не находили наші люди нічого свого, нічого рідного.

Мадяри мадяризували гуцулів, румуни румунізували, а жиди визискували; всі, як голодне гайвороння, клювали живе тіло наших людей.

Гуцульські села тут, як Петрова, Рускова та другі, вбогі; при головних вулицях гарні жидівські будівлі, при них городи, сади й сіножати, гуцульські ж хати розкинені по верхах і грунях.

Прекрасна й багата тут природа, а люди сірі, бідні, бліді, недоживлені діти, жаль бере глядіти на них, – матері їх передчасно постарілі, обличчя в них журбою о хліб насущний поорані.

А всі вони добрячі, щирі й гостинні, сердечні, лагідні й прихильні, хоч бідні й нещасні.

Тільки десь там далеко, у верхах, під полонинами, задержались були ще багаті газди, нащадки колишніх дуків Верховини.

Спільними зусиллями павперизували (*розорювали* – авт.) й ожебрачували жиди, мадари й румуни гуцулів – газдів замінювали в своїх слуг і наймитів.

Від непам'ятних часів бували тісні і безперервні зв'язки між галицькою і закарпатською Гуцульщиною взагалі, а з цією частиною за Копилашем, зокрема. Проходив тут головний шлях з-над Черемошу над Тису – Дідушковою Річкою, потім ішов двома плаями на полонину Скупову, далі плаєм, зв. Угорське й Стовпнями на Черемош у Зеленім, звідтам на Шибений, або Лудовою на Ватунарку, а звідси Руським Ділом на Копилаш, а з нього в глибину закарпатських гір.

Копилаш теж оточував темний ліс, що простягався по високих берегах потоків аж перед Руську Полянну. Гора й полонина Копилаш були вже по ту сторону Чорногори.

Крім плаю через Копилаш вели на Закарпаття ще плаї зі Стога, граничної полонини, з Фуратика й Ледескула ген аж над річку Вишову, де жили теж наші люди, змішані з румунами. На сусідюючих зі собою полонинах сходилися літом гуцули з цієї і тієї сторони Чорногори – сходилися і дружили між собою.

Вузьким, каменистим руслом протікав той потік поміж лісову гушавину й скелі і, шойно минувши ліси Копилаша, розливав свої води дещо ширше, а його високі береги, покриті великими листовими й чатинними лісами, розсувалися щораз більше, тож плів уже широкою, розкішною долиною з лугами, буйним зіллям, квітами і травами аж до просторої, плодovitої, сонцем залитої рівнини, на якій розложилося колись село, сьогодні містечко Руська Поляна.

Говорили тут колись старі люди, що Господь прогнав був із раю не лише Адама й Еву, але й усіх звірів і птахів, а ті нашли для себе другий рай власне по ту сторону Чорних гір, над двома Тисами».

Етнокультурні зв'язки гуцулів-автохтонів Мараморощини (Румунія) та Закарпатської Гуцульщини (Україна) передбачають не лише контакти на рівні родин, а й тісну співпрацю на рівні громадських, культурно-освітніх організацій, неурядових фондаций та державних інституцій.

2015 і 2017 року автори мали нагоду дослідити українське життя у гірських селах Поляна, Кривий, Русково, Рона, Красний, Бистрий, Вишівська Долина. Наші мікродослідження питань національної та етнічної ідентичності, етнокультурної самоідентифікації, етнововних процесів не претендують на всеосяжність, однак дають підстави твердити, що найвищий рівень української етнічної самосвідомості демонструють усі чотири гуцульські села – Красний, Бистрий, Кривий та Вишівська Долина.

Тут побутує розмовна діалектна гуцульська мова і традиційна культура, поширені зв'язки з родичами на правому березі р. Тиси (Україна).

Для українців Румунії були організовані перші національні фестивалі в всіх краях – в Марамореші, Банаті, Добруджі, Буковині, де українці, в тому числі й гуцули, змогли спілкуватись і виявити своє духовне і матеріальне мистецтво.

У Бухаресті вже стали традиційними „Дні української культури”, тепер це дійство відбувається майже кожного року, а деякі фестивалі, такі, як Фестиваль українських колядок, що проходить у м. Сигеті, з 1993 року став традиційним. Святкова служба в Українській церкві, парад костюмів і масок на вулицях міста і цікавий концерт гурту українців і викликає пошану і подив зі сторони румунів та влади цього краю. На цьому фестивалі завжди були присутні колядники з

сусіднього Закарпаття. У Сигеті Мармаціей відбувся вже XXIII Міжнародний фестиваль українських колядок, звичаїв та обрядів зимових свят.

Інший культурний традиційний захід, який проходить щороку на Буковині, – це Фестиваль „Співжиття”, де українці з певного села організують фестиваль і запрошують хоча би один колектив від інших буковинських меншин (а їх досить багато), гостей з близької України, приміром, цікавий 13-й фестиваль пройшов у гуцульському селищі Кирлибаба.

Перший Фестиваль українських колядок відбувся на Буковині 27 грудня 2015 року в Сереті. Ось як про це пише «Український вісник» (число 1-2, 2016): «Нарешті! . . . Після кількох спроб, можливо й випробувань, серетська організація СУРУ, зі святочного натхнення її голови Михайла Міхаєску-Анюка, за підтримкою місцевої Мерії та під покровительством Сучавської повітової організації СУРУ, в супроводі Іллі Савчука – голови і Івана Боднара – першого заступника голови, зорганізували в приміщенні Культурного центру «Міхайд Теліман», перший випуск Фестивалю українських колядок».

За ініціативою та проектом викладачок Анки Штюбіану та Конвалії Григорійчук з села Балківці, повіт Сучава, за підтримкою Міністерства освіти та Союзу українців Румунії, в новообладнаному місцевому культурному домі відбувся шостий випуск міжповітового конкурсу «Свято рідної мови». Були запрошені та брали участь в конкурсі учні шкіл, де вивчається рідна українська мова: з Сучавщини – Балківці, Негостина, Шербівці, Калинешти-Купаренку, Калинешти-Енаке, Вашківці, Бродина, Ульма, Извоареле Сучевей, Молдова-Сулиця, Палтінку, Марицея, Мілішівці, Серет, Радівці, Сучава; з Мараморощини – Рускова, Поляни, Верхня Рівня, Ремети, Луг над Тисою; з повіту Тіміш – Шука. Рідна українська мова представлялась публіці різними формами: декламуванням, усним описанням народного строю рідної місцевості, есе або складанням твору на тему рідної мови, короткими виставами (Є. Фрасинюк,

Український вісник, № 5-6, 2016).

Протягом двох днів у залі «Васіле Лукачу» Західного університету Васіле Голдіш у м. Сату Марє відбулося урочисте відкриття VII-го Міжнародного симпозіуму «Румунсько-українські відносини: історія та сучасність». Організаторами симпозіуму були Союз українців Румунії та Сатумарська повітова організація Союзу українців Румунії, якою керує новообраний голова повітової організації та генеральний секретар СУРУ Люба Горват. Партнерами події були Повітовий музей з Сату Марє, Ужгородський національний університет, Західний університет «Васіле Голдіш» (Арад) організація Сату Марє, Національний лісотехнічний університет (Львів), Благодійний фонд з Чернівців «Суспільні ресурси та ініціативи» (Український вісник, № 5-6, 2016).

Ще один культурний захід українців Мараморощини, який вже можна назвати традиційним, це „Фестиваль-конкурс української поезії”, що проходить кілька років підряд у селі Вишня Рівня і надихає молоде покоління до поезії, до українського слова. Щоберезня в Румунії проходять „Шевченківські дні”.

Стало вже традицією кожного року проводити “Свято осені” в марамороському селі Ремети, куди колективи всіх українських сіл приносять зразки свого матеріального, а особливо духовного урожаю. Буковинські гуцули не забули відзначити свого героя Лук’яна Кобилицю в селі Нісіпіті і провели дуже гарне тепле свято, де були присутні і їх брати з-за кордону.

У гуцульському селі Вишівська Долина 2016 року були організовані і зняті студією телебачення “Українські вечорниці” у хаті народного поета Гаврила Клемпуша. Ініціатор – місцева активістка Марія Папарига.

Гуцули Мараморощини щороку гуртуються навколо специфічного весняного свята „Гуцульська міра” у селі Бистрий, яке закликає сюди гуцулів з цілої Румунії і з України.

У 2015 році один з авторів відвідав XIV-й фестиваль весняних обрядів "Гуцульська міра". Його ініціатор – Дмитро Коренюк, відомий український письменник-гуморист, вчитель, професор музики, який докладає багато зусиль, щоб не заросла половою українська нива. Ось як він розтлумачив суть дійства: "Міра – це робоче свято, коли збираються люди, вівчарі доять та міряють молоко овець, господар позначає фарбами кожну свою вівцю, щоби міг розпізнати восени. Це вихід овець на полонину. Це свято відбувається не тільки у нашому селі, а й в інших українських селах – Вишівській Долині, Вишні Рівній, Русковій, Полянах. Вівчарські звичаї, на жаль, почали трохи забуватися. Саме тому 14 років тому я та колишній радник Міністерства культури Румунії Ярослава Колотило започаткували у селі Бистрий фестиваль "Гуцульська міра", нас підтримав примар (сільський голова) Василь Дудчук.

Феєрична артистична програма заповнила і сцену, і зал Будинку культури – гурт "Веселі гуцули" з Бистрого піснями і танцями викликав щирі овації, а наприкінці гурт "Юркуци" з Вишівської Долини подарували високе пісенне українське і румунське мистецтво. Гуцульське народне гуляння об'єднало все село – бистрян і гості мали нагоду скуштувати вівчарські страви: сир, вурду, бриндзю, бануш, ягнятину.

Наступного дня відбулося посвячення овець отцем Іваном Юрчує. Настоятель бистрянської парафії о. Іван так розповідає про весняний обряд гуцульської міри: "З давніх-давен наші предки працювали лісорубами або вирощували худобу, забезпечуючи таким чином повсякденне життя. Майже кожна сім'я тримала овець. Під час зими господарі тримали вівці вдома, а з приходом весни вівці збиралися до купи до однієї стайні, де їх перебирав вівчар, який мав виганяти їх на високогірні пасовиська. На жаль, останнім часом міра не має те саме значення, як колись. Переважна частина дійства проводиться довкола фестивалю, артистичної програми, але далі робиться молитва за овець та вівчарів. Цього року я відправив цю молитву у Чорній Долині, у господаря-вівчара Івана Туруса. Важливим є те, що наші люди далі зустрічаються у цей день у єдності та любові".

Ще ніколи гуцульські фестивалі не проходили за межами України. Немало років виношувались плани провести фестини в Румунії – на Сучавщині чи Мараморощині, де у кількох десятках сіл проживають автохтони-гуцули, відрізани від гуцульського материка повоєнним переділом Європи, однак ментально пов'язані з ним духовною пуповиною: вони надійно зберегли давні співанки й легенди, традиції, самобутню культуру.

Було немало розмов й дискусій, писалися плани й пропозиції, однак справа з місця не рушила. Там, де не могли собі дати раду офіційні й державні установи, взявся до роботи Василь Попович – поважний газда з села Кривого (Репедя), голова фонду «Союз гуцулів Румунії», директор тамтешнього будинку культури. Говорив мало, дав слово 2017 року провести перший міжнародний гуцульський фестиваль у рідному селі. Знайшов прихильників у повітовій раді в Бая-Маре, взяв у союзники примара (сільського голову) Івана Миколайчука, поїхав за порадою у Верховину до Дмитра Стефлюка – голови всеукраїнського товариства «Гуцульщина» та Ярослава Кікінчука – голови асоціації місцевих рад гуцульських регіонів.

Час і бензин не рахував, шукав-просив кошти, переконував спонсорів, закликав акторів виступити без гонорарів. І от 30 липня 2017 року трембіти

скликали горян до Румунії на Перший Міжнародний гуцульський фестиваль. Прийшли гуцули й румуни з сусідніх сіл, приїхали побратими з України – з Верховини, Коломиї, Яремче, Надвірної, Львова, Рахова, Буковини...

Гуцульський світ того дня перенісся на Мараморошину: тут співали коломийки й танцювали аркана, грали-вигравали скрипки й денцівки... Варили банош й бограч, смажили баранину, частували знаменитою румунською цуйкою – п'ю до тебе! І спілкувалися, набувалися в приязній бесіді, розумілися на рівні серця, бо з єдиного українського пракореня явлені світові, високими узверхами поєднані, рідною Гуцулією збрані. На високому організаційному рівні у Кривому у 2018 році відбувся і II Міжнародний гуцульський фестиваль в Румунії.

На усіх заходах – фестивалях, вечорницях, конференціях – обов'язково є участь делегацій і учасників з України, зокрема й гуцульських районів, що поглиблює міжкультурні зв'язки, зміцнює транскордонне співробітництво, сприяє духовному розвитку українців Румунії.

Ось свідчення етнічної гуцулки, екс-радника Міністерства культури Румунії Ярослав Колотило: «Гуцулів з Мараморошини не можна порівняти з гуцулами з Косова. Вони мають інший відтінок у мові. А рахівські гуцули такі самі, як наші. У нас збереглося чимало, але й багато зникло, наприклад, уже немає цимбалів. Трембіти й сопілки є. Вишивають менше, переважно хрестиком. У нашому селі збереглося лише 15 гуцульських кептарів, один з них є в музеї в Бухаресті. На жаль, нема гуцульського музею в Румунії, але у Вишівській Долині зберігся дім Гаврила Клемпуша, лісоруба, поета. Він був самоуком, розумною людиною. На його хаті ми встановили пам'ятну дошку, там багато гуцульських виробів. Гуцули-автохтони мусять показати, що живуть на своїх землях, і тільки доля, історія розділили їх кордонами. На гуцулів Румунії треба дивитися як на таких, що, слава Богу, збереглися, і треба їм допомогти, щоби зберігалися далі. На Мараморошині ніколи не міняли українську Службу Божу на румунську: досвід показує, що тільки там, де збереглася Церква, збереглася нація і її самобутність».

На румунській Буковині було знищено українську Церкву, переключили літургію румунською, тому молодь перестала говорити українською мовою. На Мараморошині українці не скорилися мадярській владі, а коли прийшла румунська, то гуцули твердо відстояли свої права на рідну мову, хоча це було нелегло.

На румунізацію українців впливає Румунська православна церква (богослужіння і проповіді майже повсюдно відбуваються лише румунською мовою), розпорошеність й самоізоляція від інших країв українського поселення, тамтешня українська інтелігенція була залякана, зазнала переслідування режиму Чаушеску. Соціалістична Румунія робила все для того, щоб не комунікували між собою гуцули-українці Мараморошини й Закарпаття, Сучави і Буковини. Колючий дріт обабіч Тиси й Черемоша на десятиліття розділив гуцульські родини.

Від румунської революції 1989 року розпочалося національне й церковне відродження, однак йде воно дуже повільно через недостатню зацікавленість центрального уряду Румунії та місцевої влади, а також через недостатні зв'язки з материковою Україною, яка епізодично проявляє інтерес до цієї гуцульської закутини.

Державний кордон України й Румунії проходить вздовж Тиси і не збігається з етнічним, тому в межах Румунії знаходиться до півсотні сіл, заселеної українцями. Державний прапор України не зустрінеш в українських селах Мараморошини, хоча на сільрадах румунських сіл Закарпаття висіли румунські

триколари. На сцені у Бистрому назву фестивалю «Гуцульська міра» написали тільки румунською мовою, хоча 97 відсотків мешканців села – гуцули-українці.

Дні напруженої праці на Мараморощині залишили незабутні враження і поповнили діаріуш новими знаннями. Директори будинків культури Николай Марічек і Василь Попович були нашими гідями.

Побували у сімох селах, ось їх перелік: Бистрий, Вишівська Долина, Красний, Кривий, Рускова, Рона, Поляни, у місті Сиготі. Спілкувалися з гуцулами-газдами і газдинями. Справжні патріоти краю – Дмитро Коренюк, Василь Дудчук, Василь Попович, Николай Марічек, Анна і Йосип Годинчуки, Дмитро Голдіш, Петро і Юрій Пирожуки, Юрій Москалюк, Михайло Турус, Анна Луцак, Танасій та Ілона Ончі, Касіян Піцура, о. Іван Арделян, о. Іван Юрча, о. Петро Рагован – усі вони розповідали про свої села й міста, ділилися проблемами, розпитували про материкову Україну і Гуцульщину.

Етногеографічне вивчення проблем розвитку міжкультурних зв'язків українського населення румунської Мараморощини зі своїми єдинокровними братами в Україні дозволяє зробити певні висновки.

Йдеться насамперед про нагальну проблему суттєвого гальмування асиміляційних процесів та реукраїнізацію краю, які можливі тільки за активної участі материкової України через надання духовної та матеріальної підтримки.

Пожвавлення економічних зв'язків на макро- та макрорівнях може частково позитивно вплинути на вирішення соціальних та фінансових проблем. У гірських українських комунах дуже гострою є проблема безробіття, подібна ситуація спостерігається і в селах Закарпатської Гуцульщини. Розвиток традиційних промислів та підтримка з боку двох держав малого і середнього бізнесу, доступні кредити, сучасні технології змогли б частково вирішити проблему безробіття.

Етнічна самоідентифікація зазнала різноманітних культурних та соціальних впливів, що негативно позначилося на справі збереження національної традиції та етнокультурних цінностей, однак не перетнула критичної межі.

Неминучий процес нівелювання традиційно-побутової культури зможе пригальмувати вдумлива і системна робота щодо збереження самотності етнографічних груп, відновлення національно-культурної спадщини, посилення культурно-просвітницької роботи серед молодого покоління, а також відродження в сучасних економічних умовах традиційних форм господарювання.

Надзвичайно важливою є участь офіційних делегацій, художніх колективів, самоорганізованих громадян з України у культурних заходах, що їх проводять українці Румунії, – фестивалях, вечорниках, концертах, конференціях, – це сприяє поглибленню міжкультурних зв'язків, зміцнює транскордонне співробітництво, надає новий імпульс у справі духовного розвитку української справи у сусідній державі – члена Євросоюзу.

Вважаємо за доцільне мобілізувати усі проукраїнські сили для якнайшвидшого створення потужного українського культурного центру та етнографічного музею у місті Сиготі Мармацією, а у Вишівській Долині на базі хати-музею Гаврила Клипуша – Гуцульського музею. Також нагальною проблемою, що потребує вирішення, є відсутність на румунській частині Мараморощини фахових дослідників (істориків, краєзнавців) минулого і сучасного краю. На румунській Буковині історичні розвідки й етнологічні дослідження провадив знаний краєзнавець Юрій Чига, однак рік тому він помер, а гідної заміни на Сучавщині буде важко знайти.

Таким чином, у наш час є надзвичайно важливим сприяти поглибленню міжкультурних зв'язків, зміцнювати транскордонне співробітництво, надавати новий імпульс у справі духовного розвитку української справи у сусідній державі Румунії – члена Євросоюзу, задля того, щоб підтримати етнокультурні зв'язки автохтонів-гуцулів Мараморощини (Румунія) та Закарпатської Гуцульщини.

Джерела та література

1. Аза Л. О. , Попок А. А. , Швачка О. В. Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку. Київ: Соціс. Рівне: Ліста, 1999. 88 с.
2. Бевка Олекса. Літопис сіл Мараморощини. Бухарест: RCREDITORIAL, 2011. 184 с.
3. Бери і гадкуй: збірник марамороських прислів'їв і приказок / упорядник Олекса Бевка. Бухарест: RCREDITORIAL, 2006. 458 с.
4. Вегеш М. М. , Горват Л. В. Нариси історії українців Мараморощини (Румунія) в 1918-1945 роках. Ужгород: Колір принт, 1998. 87 с.
5. Витвицький Софрон. Історичний нарис про Гуцульщину. Коломия: Світ, 1993. 94 с.
6. Горват Л. В. Соціально-економічний, політичний і культурний розвиток українців Мараморощини (Румунія) в 1918-1945 рр. Ужгород, 1998. 172 с.
7. Гуцульщина в плині віків: історія і культура. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 30 січня 2016 р.)//за редакцією О. Масляника і П. Сіреджука. Львів: Ліга-Прес, 2015. 417 с.
8. Енциклопедія українознавства / гол. ред. В. Кубійович. Київ: Молоде життя, 1996. 1599 с.
9. Жуковський А. , Субтельний О. Нарис історії України / редактори Я. Грицак, О. Романів. – Львів, 1992. 230 с.
10. Зан М. П. Проблеми етнічної, мовної та конфесійної ідентичності українців у повітах Марамуреш та Сату Маре (Румунія) // Народна творчість та етнографія. 2009. № 2.
11. Історія Гуцульщини / за редакцією Миколи Домашевського. I-VI томи. Львів: Логос, 1990-1999 рр.
12. Кімпан-Кимп'яну Петро, Кімпан-Кимп'яну Іван. З високої Верховини – до зеленої ліщини. Бухарест: RCREDITORIAL, 2008. 170 с.
13. Ковач Іван. «Сміються, плачуть солов'ї...». Літературні портрети у 2-х томах. Бухарест: RCR EDITORIAL, 2014.
14. Куреляк В. Українці Румунської Мараморощини: монографія. Львів: видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 184 с.
15. Ломацький М. Заворожений світ. Львів: Тиса, 2014. 496 с.
16. Люблю тебе, Гуцуліє! Збірник українських гуцульських пісень //упорядник Юрій Чига. Бухарест: RCREDITORIAL, 2009. 258 с.
17. Масляник О. Довга дорога на Бистрий...//Гражда, 2015. Ч. 2. С. 35-39.
18. Регуш Корнелій. Українці в Румунії. – Бухарест: RCREDITORIAL – 2017 – 156 с.
19. Трайста Михайло Гафія. Під сузір'ям слова. Бухарест: RCREDITORIAL, 2018, 376 с.
20. Український вісник. 2016-2018 рр. , №5, 6.
21. ЧигаЮ. Ой багата Гуцулія. Бухарест: RCREDITORIAL, 2003. 456 с.

*Oleksandr Maslianyk, writer, journalist, editor-in-chief of Grazhda magazine (Lviv, Ukraine).

**Yaroslava Tkachuk, general director of The the Yosaphat Kobrynsky National Museum of Folk Art of Hutsulshchyna and Pokuttia (Kolomyia, Ukraine)